

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Факультет корекційної та соціальної педагогіки і психології
Кафедра соціальної педагогіки і соціальної роботи

Дипломна робота

магістра

з теми: **«ПРОФОРІЄНТАЦІЯ ЯК СКЛАДОВА СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З
БЕЗРОБІТНЬОЮ МОЛОДДЮ»**

Виконав: студент 2 курсу, групи Szb1-M18
спеціальності 232 Соціальне забезпечення
за освітньою програмою Соціальна допомога
Хрін Владислав Володимирович

Керівник:

Сербалюк Ю.В, кандидат історичних наук,
доцент кафедри соціальної педагогіки і
соціальної роботи

Рецензент:

Вержиковська О.М., кандидат педагогічних
наук, доцент кафедри психолого-медико-
педагогічних основ корекційної роботи

Кам'янець-Подільський – 2019 р.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1	
ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ ПРОФОРІЄНТАЦІЇ ЯК СКЛАДОВОЇ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З БЕЗРОБІТНОЮ МОЛОДДЮ	7
1.1. Поняття явища безробіття та його причини в Україні.....	7
1.2. Правове регулювання професійної зайнятості населення в Україні.....	13
1.3. Профорієнтаційне обслуговування безробітної молоді у структурах державної служби зайнятості на сучасному етапі.....	29
Висновки до 1 розділу.....	41
РОЗДІЛ 2	
ОСОБЛИВОСТІ ПРОФОРІЄНТАЦІЙНОЇ РОБОТИ ЦЕНТРУ ЗАЙНЯТОСТІ З БЕЗРОБІТНОЮ МОЛОДДЮ (на базі узагальнення досвіду роботи Віньковецького районного центру зайнятості).....	43
2.1. Особливості роботи центру зайнятості з молоддю.....	43
2.2. Форми та методи сприяння працевлаштуванню молоді.....	46
2.3. Організація та зміст семінарів з навчання безробітних техніці пошуку роботи.....	51
Висновки до 2 розділу.....	55
ВИСНОВКИ	59
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	61
ДОДАТКИ	69

ВСТУП

Актуальність теми. Право на соціальний захист є одним із основних прав людини і воно гарантується відповідними формами та методами, впровадження яких має забезпечити рівень життя не нижче від прожиткового мінімуму. В умовах ринкової трансформації економіки держави великого значення набуває вдосконалення правового регулювання відносин, пов'язаних саме із соціальним захистом безробітних, форми якого мають відповідати новим соціальним та економічним реаліям. Адже незаперечним залишається той факт, що ріст безробіття в Україні має сталу тенденцію та вимагає створення належного організаційно-правового механізму.

Структурні зрушення, що відбуваються на сучасному етапі, у комплексі складних соціально-економічних проблем України, які пов'язані з трансформацією її економіки в ринкову, призводять до істотних негативних змін на ринку праці, у тому числі появи значних обсягів безробіття, соціальної незахищеності окремих категорій населення, зокрема молоді.

Становлення сучасної молоді відбувається у складних умовах зміни старих цінностей, в період формування нових соціальних відносин.

Становище молоді в суспільстві є одним з важливих показників рівня його розвитку, так як в зовнішності молоді проглядаються риси майбутньої соціальної дійсності.

На сьогоднішній день, в умовах економічної і політичної нестабільності, процес соціальної адаптації, питання трудової зайнятості та професійної затребуваності молодих людей є актуальною проблемою, оскільки зруйновано цілісну систему роботи з молодим поколінням різних категорій. Молодь є однією з найбільш уразливих груп населення. В даний час соціально значимі цілі праці девальвовані, а моральні норми, адекватні завданням розвитку суспільства, не сформувалися. Це веде до відчуження юнаків і дівчат від праці і в перспективі містить зародок соціальної нестабільності. Серед офіційно зареєстрованих безробітних молоді люди

складають більше 1/3. Кожен п'ятий молодий безробітний шукає роботу більше 8 місяців. Все це знаходиться в суперечності з очікуваннями активного економічного участі молоді у підйомі виробництва. Адже саме молодь складає ту вікову категорію, яка є найбільш перспективною в плані здійснення прогресивної соціальної ролі.

Безробітна молодь – це особлива соціальна група, яка в певний час не має такої цінності, як робота, пов'язаного з нею престижу, матеріального добробуту та загального визнання. Це відчутно впливає на загальну мотивацію поведінки молодих людей, мотиви вибору й опанування професії або перенавчання.

Соціальний стан молоді призвів суспільство до усвідомлення необхідності дослідження проблеми безробіття та її рішення, так як завтрашній день у руках сьогоднішньої молоді.

Незважаючи на те, що останнім часом як у нашій державі, так і за кордоном проблеми соціального захисту безробітних стали об'єктом уваги фахівців соціальних питань різних галузевих наук, доводиться констатувати, що на сьогодні відсутній системний аналіз цієї сфери. Все ще не відпрацьованими залишаються науково-методологічні підходи до проблеми соціального захисту відповідної категорії осіб, потребують вдосконалення механізми, принципи та форми всієї системи соціального забезпечення безробітних та членів їхніх сімей, які б відповідали ринковим відносинам та інтеграції України у світову економіку. Серйозним недоліком системи соціального захисту безробітних є надмірна кількість та узгодженість законодавчої бази.

Правові проблеми національної системи соціального забезпечення, та системи соціального захисту безробітних зокрема, були предметом дослідження у наукових працях відомих українських та зарубіжних вчених-правників: В.С. Андрєєва, В.М. Андріїва, Я.І. Безуглої, Н.Б. Болотіної, В.Я. Бурака, В.С. Венедиктова, Л.К. Гусова, А.Д. Зайкіна, М.Л. Захарова, Р.І. Іванової, Р.І. Кондратьєва, Р.З. Лівшиця, О.Є. Мачульської,

П.Д. Пилипенка, В.О. Процевського, О.І. Процевського, С.М. Синчук, І.М. Сироти, Б.І. Сташківа, Б.С. Стичинського, В.К. Суботенка, В.А. Тарасової, Є.Г. Тучкової, Н.М. Хуторян, Г.І. Чанишевої; вчених-економістів Д. Богині, І. Бондар, І. Гнибіденко, О. Грішнєвої, М. Долішнього, Г. Копалової, О. Лесько; у галузі теорії держави і права – С.С. Алексєєва, М.І. Козюбри, А.М. Колодія, Є.А. Лукашової, В.С. Нерсєсянца, П.М. Рабіновича, М.М.Страхова, Р.О. Халфіної, Г.Г. Шмельової та ін.

Разом з тим, у правовій науці бракує наукових досліджень як загальних проблем, пов'язаних із визначенням термінів і понять у сфері соціального захисту безробітних, так і спеціальних положень щодо двох складових частин цієї системи – працевлаштування та загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття, в сучасних соціально-економічних умовах. Важливість і нагальність таких наукових пошуків визначається необхідністю вдосконалення шляхів реформування сучасної системи соціального захисту осіб, що втратили роботу в умовах ринкової економіки.

Таким чином, соціальна значущість проблеми соціального захисту безробітних, недостатній рівень вивчення її окремих теоретичних та практичних аспектів зумовили вибір теми дослідження: **«Профорієнтація як складова соціальної роботи з безробітною молоддю»**.

Мета дослідження: дослідити зміст, напрями та форми профорієнтації як складової соціальної роботи з безробітною молоддю.

Відповідно до мети дослідження було визначено такі **завдання:**

1. Здійснити теоретичний аналіз літератури з проблеми безробіття та причин його виникнення.
2. Проаналізувати основні проблеми та потреби безробітного населення.
3. Розкрити зміст профорієнтації як складової соціальної роботи з безробітною молоддю.

4. Дослідити особливості профорієнтаційної роботи центру зайнятості з безробітною молоддю (на базі узагальнення досвіду роботи Віньковецького районного центру зайнятості).

Об'єкт дослідження: безробітна молодь.

Предмет дослідження: профорієнтаційна робота.

Методи дослідження: теоретико-практичний аналіз та узагальнення матеріалів психолого-педагогічних літературних джерел з досліджуваної проблеми; спостереження; бесіда.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що здійснено узагальнення досвіду роботи Віньковецького районного центру зайнятості з проведення профорієнтаційної роботи з безробітною молоддю, а саме: проаналізовано особливості роботи центру зайнятості з молоддю, систематизовано основні форми та методи сприяння працевлаштуванню молоді та представлено на прикладі одного із семінарів зміст та організацію навчання безробітних техніці пошуку роботи.

Експериментальне дослідження проводилось на базі Віньковецького районного центру зайнятості.

Структура роботи. Дипломна робота магістра складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

Апробація результатів нашого дослідження здійснювалась на науковій конференції студентів та магістрантів Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка за підсумками науково-дослідних робіт у 2018 році, що проходила 24-25 квітня 2019 року у науковій статті на тему: «Правове регулювання професійної зайнятості населення в Україні».

ВИСНОВКИ

У дипломній роботі магістра проведено теоретичний аналіз основних засад вивчення профорієнтації як складової соціальної роботи з безробітною молоддю.

Проблема безробіття є досить актуальною на сьогоднішній день і вимагає розробки та реалізації соціальних гарантій як від держави, так і від регіональних органів влади.

Проблема безробіття – це проблема, яка потребує негайного вирішення і глибокого наукового аналізу та вироблення на цій основі практичних рекомендацій, які можуть використовуватися для розробки і реалізації ефективної соціально-економічної політики, направленої на забезпечення продуктивної зайнятості економічно-активного населення країни, зменшення рівня безробіття до мінімального соціально-допустимого рівня.

Проаналізувавши нормативно-правову базу України, можна зробити висновок про її достатність для регулювання зайнятості населення. Роботу по вдосконаленню такого регулювання слід вести в напрямку підвищення ефективності та вдосконалення механізмів реалізації уже прийнятих законів України та підзаконних нормативно-правових актів.

Охарактеризувавши діяльність соціального працівника у наданні допомоги безробітним ми прийшли до наступних висновків, що *соціальний працівник* – це консультант, що надає консультацію про наявність вакантних місць, про підприємства, де вони є, про можливість перенавчання. Так само, проводиться і професійне консультування, по необхідності, якщо клієнт потребує психологічної підтримки, соціальний працівник в змозі її надавати.

Особиста психологічна консультація необхідна тим безробітним, які перебувають у стані депресії зі зниженою активністю поведінки, песимістичним настроєм і поганим самопочуттям. Такі люди відчують труднощі в спілкуванні, як з близькими, так і з потенційними

роботодавцями. Соціальний працівник може сприяти безробітному у пошуку роботи та його працевлаштуванні. Важливим аспектом діяльності соціального працівника є проведення попереджувальних заходів, що сприяють скороченню можливості безробіття.

Соціальний працівник має виявляти сім'ї безробітних та стежити за ними, вивчати їх потреби та проблеми. Також, значну увагу працівник соціальної сфери має приділяти психологічному стану безробітного, адже людина опинившись без роботи відчуває пригнічення, перебуває у стані депресії, відчуває себе тягарем для рідних. Тому, соціальний працівник у таких ситуаціях допомагає у знятті емоційної напруги та соціально-психологічній адаптації безробітного. Також, слід зазначити, що соціальний працівник тісно співпрацює з Центром зайнятості, адже їхня робота переплітається у своїх формах і видах.

Таким чином, сьогодні державна служба зайнятості веде наполегливу роботу, спрямовану не тільки на конкретизацію та підвищення якості профорієнтаційних послуг, що надаються представникам різних категорій населення, а й на зміцнення співпраці та посилення зв'язків з соціальними партнерами, які причетні до цієї роботи і можуть внести вагомий внесок у загальну справу.

Узагальнення результатів вивчення особливостей профорієнтаційної роботи центру зайнятості з безробітною молоддю (на базі узагальнення досвіду роботи Віньковецького районного центру зайнятості) сприяло формулюванню наступних висновків:

1. В основу діяльності державної служби зайнятості з працевлаштування молоді покладаються такі принципи, як: гуманність; законність; пріоритетність заходів з активізації власних зусиль молодої людини; об'єднання зусиль соціальних партнерів (органів державної виконавчої влади, місцевого самоврядування, профспілок, організацій роботодавців); диференціація заходів; концентрація заходів; інтенсифікація

заходів впливу на безробітну молодь; забезпечення першочерговості заходів запобігання безробіттю серед молоді перед заходами з його подолання.

Виходячи з основних принципів роботи з молоддю, центр зайнятості розробляє і здійснює комплекс заходів щодо сприяння працевлаштуванню, розвитку, саморозвитку, самовизначенню та самореалізації особистості молодої людини, підвищенню її конкурентоспроможності на ринку праці. За сферою впливу запропоновані заходи можна розподілити на організаційні, правові, економічні та соціально-психологічні.

2. Для вивчення досвіду роботи з надання та сприяння працевлаштуванню безробітної молоді нами було вивчено досвід роботи з даною категорією Віньковецького районного центру зайнятості.

Досвід роботи Віньковецького районного центру зайнятості передбачає наступні форми та методи сприяння працевлаштуванню безробітної молоді: формування мотивації до праці; профорієнтація; семінари з техніки пошуку роботи; професійне навчання; бронювання робочих місць на підприємствах, в організаціях та установах для працевлаштування молоді; працевлаштування молоді шляхом надання дотацій роботодавцям; тимчасові, громадські, сезонні роботи; самозайнятість та підприємництво.

3. При вивченні досвіду роботи Віньковецького районного центру зайнятості нами було відвідано та взято участь у проведенні одного із семінарів з техніки пошуку роботи для шукачів роботи та безробітної молоді на тему: «Оволодій ситуацією».

Мета даного семінару – формування в безробітних впевненості, що завдяки власній наполегливості та допомозі спеціалістів центру зайнятості можна знайти роботу. Даний семінар є обов'язковим для всіх безробітних, кому на перешкоді в працевлаштуванні стає відсутність навичок пошуку роботи і як наслідок – відсутність впевненості у власних силах.

Таким чином, семінари з техніки пошуку роботи для шукачів роботи та безробітних Віньковецького районного центру зайнятості відрізняються за призначенням, спрямованістю та змістом виходячи з тривалості безробіття,

причин непрацевлаштування та особистих обставин особи, які заважають пошуку роботи. Тривалість семінарів визначається потребами в опануванні конкретних навичок та вмінь.

Зокрема, результати проведеного нами дослідження дозволили нам сформулювати кроки щодо підвищення ефективності процесу пошуку безробітної молоддю роботи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Анцыферова Л.И. Личность в трудных жизненных условиях: переосмысливание, преобразование ситуаций и психологическая защита *Психологический журнал*. 1994. №1. С. 3-18.
2. Базилевич В.Д., Базилевич К.С., Баластрик Л.О. Макроекономіка: підручник. Київ : Знання, 2007. 703 с.
3. Баланда А. Соціально-економічні ризики та наслідки безробіття в Україні. *Міжнародний науково-практичний журнал*. 2007. № 4. С. 75-78.
4. Васильченко В.С. Державне регулювання зайнятості. Київ : КНЕУ, 2003. 289 с.
5. Гальків Л.І. Втрати людського капіталу: чинник безробіття. *Економіка і регіони*. 2009. С.110-113.
6. Гаркавенко Н.О. Проблеми зайнятості та безробіття на національному ринку праці. *Формування ринкових відносин України*. 2008. № 4. С.168.
7. Гнибіденко І. Трудова зайнятість – важлива складова соціальної політики. *Праця і зарплата*. 2007. № 47(19 груд). С. 34-45.
8. Горошко Л. Психологічні аспекти проблеми активного пошуку роботи безробітними особами. *Україна : аспекти праці*. 2006. № 6. С. 16-20.
9. Гриньова В.М. Економіка праці та соціально-трудова відносини : навч. посібн. Київ : Знання, 2010. 310 с.
10. Грішнова О.А. Економіка праці та соціально-трудова відносини : підручник. Київ : Знання, 2006. 559 с.
11. Гуслекова І.Г. Основи теорії соціальної роботи. Москва, 1997. С. 198.
12. Гуць М. Проблеми безробіття та рівня життя населення України. *Україна: аспекти праці*. 2003. № 2. С.13-17.
13. Дербаль М. Проблема безробіття: де вихід. *Краєзнавство. Географія. Туризм*. 2004. № 36. С.20-23.
14. Економіка праці та соціально-трудова відносини: конспект лекцій для студентів спеціальності 7.050109 усіх форм навчання / Є.П. Кожанова,

- О.О. Титар, В.І. Білоконенко та ін.; за ред. Є.П. Кожанової. – Харків : ХНЕУ, 2004. 284 с.
15. Закон України «Про зайнятість населення» № 803 від 1 берез. 1991 р., 1996. С. 252-269.
  16. Закон України «Про обов'язкове пенсійне страхування в Україні» № 1058 від 9 липня 2003 р. Праця і зарплата. 2003. № 16 (20 берез.). С. 90-100.
  17. Казьмирєнко В., Боровский А., Очеретяной В. Социально-психологические проблемы безработицы, «Персонал». 1993. С. 77-80.
  18. Калина А.В. Економіка праці: навч. посіб. Київ : МАУП, 2004. 68 с.
  19. Кіліна Т.М. Зайнятість населення в системі соціально-економічних показників. *Економіка та держава*. 2008. № 8. С.106-108.
  20. Кодекс законів про працю / Кодекси України: 92 т. Київ : Ін Юре, 1997. Т.1. С. 149-224.
  21. Кодекс законів про працю України. Київ : Праця, 2004. 368 с.
  22. Колєшня Л. Безробіття в умовах формування ринкових відносин. *Україна: аспекти праці*. 1997. № 6. С. 9-11.
  23. Конституція України : офіц. текст. Київ : КМ, 2013. 96 с.
  24. Краснов Ю.М. Економічна стратегія ефективної зайнятості : монографія Київ : Знання України, 2004. 253 с.
  25. Краузе О.І. Концепція змішаного регулювання зайнятості населення України. *Актуальні проблеми економіки*. 2005. № 10. С.167-172.
  26. Кузьменко Т.М. Соціологія: навч. посіб. – Київ : Центр учбової літератури, 2010. С.145-158.
  27. Лібанова Е.М. Ринок праці : навчальний посібник. Київ : Центр навчальної літератури. 2003. С. 158-163.
  28. Лук'яненко Г. Проблеми безробіття в Україні та шляхи їх вирішення. *Актуальні проблеми економіки*. 2003. № 9. С.172-184.
  29. Макконнелл К.Р., Брю С.Л. Економікс: принципы, проблемы и политика Москва : ИНФРА-М, 2003. С. 341.

30. Маршавін Ю.М. Державна служба зайнятості як інституційний чинник ринку праці: шляхи підвищення функціональної ефективності. *Економіка та держава*. 2005. № 2. С. 6-12.
31. Маршавін Ю. Сучасні проблеми ринку праці України. *Праця і зарплата*. 2006. № 14 (690). С. 6-7.
32. Методологічні положення щодо класифікацій та аналізу економічно-активного населення : затв. Наказом Державного комітету статистики України № 12 від 19.01.11 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : zakonrada.gov.ua. (дата звернення: 15.11.2019).
33. Мімандусова Г. Безробіття в Україні: проблеми соціального захисту. *Україна: аспекти праці*. 1997. № 5. С. 28-33.
34. Пазюк О. Проблеми безробіття в Україні. *Україна: аспекти праці*, 2004. № 2. С. 3-10.
35. Панчишин С. Макроекономіка : навч. посіб. Київ : Либідь, 2002. С. 410-417.
36. Пельцман Л. Стрессовые состояния у людей, потерявших работу. *Психологический журнал*. 1990. №1. С. 45-48.
37. Покришук В. Підвищення економічної активності безробітного населення України. *Україна : аспекти праці*. 2005. № 4. С. 17-24.
38. Руденко Н.В. Питання оптимізації регулювання зайнятості в умовах відкритої економіки України. *Зовнішня торгівля: право та економіка*, 2007. № 6. С. 120-127.
39. Рыкова Е.А., Волошина И.А, Прожерина Л.Н. Технология поиска работы. Москва : ПрофОбрИздат, 2001. С. 96.
40. Сайт державної служби зайнятості. – Режим доступу: <http://www.dcz.gov.ua>. (дата звернення: 15.11.2019).
41. Старовойтова Л.И., Золотарева Т.Ф. Зайнятость населения и его регулирование. Москва : Академия, 2001. С. 45.

42. Технология социальной работы : учеб. пособ. для студ. / под ред. И.Г. Зайнышева. Москва : Гуманит. изд. центр «ВЛАДОС». 2000. С. 59-70.
43. Трофанова Т.Г. Безробіття як фактор нівелювання економічних та суспільно-виробничих відносин (підводні течії епохи безробіття). *Економіка. Фінанси. Право*. 2006. № 5. С. 31-34.
44. Тюття Л.Т., Іванова Л.Т. Соціальна робота : теорія і практика. Київ : ВМУРОЛ «Україна», 2004. С. 122-123.
45. Фагесенко Н.В. Соціально-економічні наслідки безробіття. *Формування ринкових відносин в Україні*, 2009. № 7-8. С. 114-117.
46. Фінансовий портал Мінфін [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://index.minfin.com.ua/> (дата звернення: 15.11.2019).
47. Федоренко В.Г. Ринок праці в Україні та економічні тенденції в умовах світової економічної кризи. *Економіка та держава*. 2009. №1. С. 4-5.
48. Черниш Т. Сутність та особливості довготривалого безробіття в Україні. *Україна : аспекти праці*. 2006. № 3. С. 8-12.
49. Яценко В. Проблеми аналізу безробіття в Україні. *Україна : аспекти праці*, 1996. № 6. С. 35-47.
50. Ярова Л.Г. Аналіз рівня безробіття в Україні та напрямки його подолання. *Глобальні та національні проблеми економіки*, 2015. 4. С. 752-755.